

Др СРЂАН РУДИЋ, научни саветник
Историјски институт Београд
Кнеза Михаила 35/II, Београд, Србија
Е-адреса: srdjan.rudic@iib.ac.rs

БАЛШИЋИ И ПРОВАНСАЛСКА ПОРОДИЦА БО (BAUX) Прилог проучавању порекла зетске породице Балшић

САЖЕТАК: У раду се расправља о теорији према којој су зетска властела Балшићи били француског порекла, односно да су преко напуљске племићке породице *Balsa/Balza*, били потомци провансалске породице Бо (*de Baux*). Најстарију тврдњу да су зетски Балшићи потомци провансалске породице Бо налазимо у делу *Breve memorie de li discendenti de nostra casa Musachi* насталом у првој половини XVI века. Велику улогу у њеном ширењу играо је и илирски грбовник настао крајем XVI века, у којем је грб зетских господара представљен као комбинација знамења зетских Балшића и напуљске племићке породице *Balsa/Balza*, односно француске породице *Baux*. Иако је ова теорија у науци одавно напуштена, поново је заживела у делу црногорске историографије. У чланку је указано на њен развој, њене најважније заступнике и разлоге који су их навели да је прихвате. Такође је указано и на аргументацију истраживача који су је сматрали неоснованом.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Балшићи, Baux, Balsa/Balza, Прованса, Напуљ

Балшићи су по много чему једна од најинтересантнијих властеоских породица које су се уздигле на рушевинама државе Немањића. Успели су да искористе пропадање и нестанак Српског царства и да за релативно кратко време из једне мале области која се налазила на подручју негде у Зети, прошире своју власт на територију која се у једном тренутку простирала од Дубровника до Химаре, а у унутрашњости обухватала Требиње, Оногошт, Пећ и Призрен. Држава, односно област Балшића, постојала је нешто преко шездесет година (1360–1421).¹ Истраживачи који су се бавили Балшићима

---

¹ G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, Spalato 1899; *Историја Црне Горе* 2-2, Титоград 1970, 3–133; B. Šekularac, *Crna Gora u doba Balšića*, Cetinje 2011; С. Рудић, *Балшићи – историја Зете*, Београд 2022.

указали су на неколико проблематичних питања о којима постоје опречна размишљања. Ово се, пре свега, односи на питање њиховог порекла. Недостатак савремених историјских извора, као и облик имена родоначелника породице, довели су до тога, да о њиховом пореклу и етничкој припадности не постоји јединствено мишљење. О пореклу Балшића у историографији је изнето неколико теорија од којих је свакако најинтригантнија она да су били француског порекла, односно да су преко напуљске племићке породице Balsa/Balza, били потомци провансалске породице Бо (de Baux).¹

Иако је ова теорија у науци одавно напуштена, у новије доба поново је заживела у делу црногорске историографије. Колико нам је познато, прве кораке у овом правцу начинио је Живко Андријашевић који је 2006. године изнео мишљење да савремени историчари „olako i bez ijednog ozbiljnog argumenta” одбацују претпоставку Чедомиља Мијатовића о француском пореклу породице Балшић.² Аутори дела *Историјски лексикон Црне Горе*, објављеног исте, 2006. године, међу којима је и Андријашевић, уопште не сумњају у то да су Балшићи француског порекла: „Porodica Balšić je u Zetu došla krajem 13. vijeka (1272–1280), i to iz Francuske (Provansa). Pripadali su aristokratskom staležu, a njihovo prezime bilo je de Bo (de Bau-ldž ili de Baudž). Balšići u Zetu dolaze u vrijeme kada u njoj stalno boravi srpska kraljica Jelena, žena kralja Uroša I, koja je bila francuska princeza”.³ Поменућемо још и хералдичара Александра Самарџића који сматра да је због представе звезде на грбу Балшића њихова веза са Анжујцима потврђена, додајући и да се Балшићи јављају у Зети у доба женидбе краља Уроша I са Јеленом Анжујском.⁴

Бо (de Baux) је француска племићка породица са југа Француске. Припадала је најбогатијим и најмоћнијим породицама средњовековне Провансе. Први документовани трагови о овој породици потичу из 971. године. После неколико деценија помињу се као господари поседа *Les Baux* (981) и *Marignane* (1000), а нешто касније су завладали и Оранжом (1173). Име су добили по утврђеној стеновитој литици на којој су у X веку изградили тврђаву. Наиме, на старофранцуском *baux* (*baoui* на провансалско-окситанском) значи литица, стрмина. Поједини чланови породице Бо придружили су се Карлу I Анжујском у његовом походу на јужну Италију, а за своје заслуге били су награђени високим положајима и бројним поседима. У Италији су познати под именима *Balsa* и *Balza*.⁵ О њиховом пореклу забележено је неколико легенди. Према најзаступљенијој, породица Бо води порекло од Балтазара,

¹ О пореклу Балшића погледати: С. Рудић, *Балшићи – историски Зетине*, 5–36.

² Ž. Andrijašević, Š. Rastoder, *Istorija Crne Gore od najstarijih vremena do 2003*, Podgorica 2006, 21; Ж. Андријашевић, *Историја Црне Горе*, Београд 2015, 24–25.

³ http://www.montenegrina.net/pages/pages1/istorija/balsici/balsici_andrijasevic_rastoder.htm (приступљено 9. фебруара 2021).

⁴ А. Samardžić, „Dinastički simboli Balšića”, *Zbornik radova sa skupa „Balšići”*, Cetinje–Podgorica 2012, 176. Јелена је била кћерка Јована Анђела, сина византијског цара Исака II Анђела, и Матилде, сестричине латинског цара Балдуина II, прауника француског краља Луја VI. На тај начин била је у сродству са сицилијанским краљевима Карлом I и Карлом II Анжујским, јер је Карло I био прапраунук Луја VI. О пореклу краљице Јелене погледати: И. Коматина, *Краљ Стефан Урош I Велики и његов век*, Београд 2021, 118–138.

⁵ Генеалогiju породице Бо погледати на сајту: <https://fr.calameo.com/read/001513011c76c-5b895e08> (приступљено 18. октобра 2022).

једног од три мудраца које је звезда одвела у Витлејем да се поклоне ново-рођеном Исусу. Стога су за грб узели звезду са 16 зрака (крака) која симболизује Витлејемску звезду. Према другој легенди воде порекло од готске (визиготске) фамилије Балти.⁶ За нашу тему, важно је, да је првобитни грб породице Бо била сребрна звезда са 16 крака на црвеној позадини. Када су се ородили са првом кнежевском кућом Оранжа, грб је измењен – подељен је на четвртине и уз звезду је додата и представа рога, што је и грб напуљског оранка породице.

Најстарију тврдњу да су зетски Балшићи потомци провансалске породице Бо, налазимо у делу *Breve memorie de li discendenti de nostra casa Musachi* насталом у првој половини XVI века. Овај текст је 1510. године написао Јован Мусаки, а средином века га допунио његов син Константин.⁷ Делове текста о пореклу Балшића написао је Константин који је зетским господарима приписао традицију о пореклу провансалске и напуљске породице Бо. Он најпре помиње да Балшићи сматрају да потичу од три мудраца, али да он верује да потичу од готских Балта, јер попут њих имају звезду у грбу. Потом додаје да је Балша, господар и краљ Албаније, како га назива, а који је био у сродству са његовом породицом, водио порекло од краљева из готске породице Балта који су често са војском походили Европу. На крају закључује “però ò siano delli tre Maggi, ò siano de questi altri, me remetto al vero e di che ne sa più.”⁸ Посебно је важно истаћи и да је Мусакијева хроника, не само најстарији познати извор у којем су Балшићи повезани са породицом Бо, већ и први познати извор у којем се представа звезде веже за грб господара Зете.

Питање је да ли је Константин сам исконструисао везу између породица Балшић и Бо, да ли је можда преузео из неког нама данас непознатог списка, или је само забележио причу коју је могао чути од неког од чланова бројних племићких породица са Балкана, који су напустили своје поседе и нашли уточиште у јужној Италији. За сада смо склонији да верујемо у ово прво, односно да је он творац ове везе. Можда можемо одговорити и на питање зашто

⁶ Ове легенде о пореклу породице Бо забележили су многи писци XVII и XVIII века. N. Vigner, *Histoire de la maison de Luxembourg*, Paris 1617, 230–231; Joseph de La Pise, *Tableau de l'histoire des princes et principauté d'Orange*, La Haye 1640, 66; Ferrante della Marra, duca della Guardia, *Discorsi delle famiglie estinte, forastiere, o non comprese ne' Seggi di Napoli, Imparentate colla Casa della Marra*, Napoli 1641, 65; Jean-Baptiste L'Hermite (dit Tristan), *Naples Françoise ou les Eloges genealogiques et historiques des princes, seigneurs etgrands capitaines du royaume de Naples, affectionnez à la couronne de France, et des Français qui ont suivy le party de nos princes de la maison d'Anjou et qui ont fait branche audit royaume de Naples*, Paris 1663, 43; Honoré Bouche, *La chorographie ou Description de Provence et L'histoire chronologique du mesme pays, tome premier*, Aix 1664, 910–911; Bonaventure de Sisteron, *Histoire nouvelle de la ville et principauté d'Orange*, Avignon 1741, 45. Тристан је забележио да је Чезаре Денђењо (Cezare D'Engenio) у својој књизи *Napoli Sacra* повезао порекло породице Бо са древним краљевима Јерменије. Jean-Baptiste L'Hermite (dit Tristan), *Naples Françoise ou les Eloges genealogiques et historiques des princes, seigneurs etgrands capitaines du royaume de Naples, affectionnez à la couronne de France, et des Français qui ont suivy le party de nos princes de la maison d'Anjou et qui ont fait branche audit royaume de Naples*, 43–44.

⁷ *Chroniques gréco-romanes* (C. Hopf), Berlin 1873, 270–340.

⁸ *Chroniques gréco-romanes* (C. Hopf), 336. Константин је у својим допунама навео да према спису о пореклу српских деспота, писаном на српском језику ћирилицом, који је добио 1545. године од контесе Марије Мурски (кћерке Гојка Балшића) Балша потиче од лозе Немањића. *Chroniques gréco-romanes* (C. Hopf), 305.

је то учинио. Мусаки су били албанска племићка породица чији је један део, након пада под османску власт, области којом су управљали, избегао на територију Напуљске краљевине.⁹ Нашавши се у туђини, Јован Мусаки је писао хронику своје породице како би очувао сећање на њену некадашњу славу и значај. При томе је, што је често био случај у делима оваквог типа, умео да износи конструкције које се не могу потврдити у савременим изворима. Родбински је повезао своју породицу са зетским господарима, устврдивши да је Комита Мусаки, кћерка деспота Андреје Мусакија, била удата за Балшу II.¹⁰ Живећи у Напуљској краљевини, Константин је свакако био упознат са најугледнијим племићким породицама, међу којима је била и породица *Balzo*. Претпостављамо да је, учивши сличност презимена Балшић и *Balzo*, могао помислити да су ове две породице у сродству, или је, што је по нама вероватније, искористио поменућу сличност и исконструисао њихову родбинску везу како би на тај начин подигао и углед своје породице. Стога је зетским господарима приписао легенду о пореклу породице Бо, коју је негде чуо или можда прочитао, а из истог разлога им је приписао и звезду на грбу.

Неколико деценија касније, крајем XVI века, настао је још један спис у којем је указано на наводну родбинску везу породица Бо/Балза и Балшића, а који је често коришћен као доказ те тврдње. Реч је о Илирском грбовнику, који је био један од кључних доказа, захваљујући којима је Петар Ивелин Охмућевић-Гргурић из Сланог код Дубровника, успео 17. маја 1594. године да добије декрет о племству од Краљевског савета у Напуљу. Александар Соловјев је сматрао да је први „Илирски грбовник” настао у Напуљу око 1590. године.¹¹ У бројним преписима Грбовника, најстарији је настао 1595. године, налази се и грб Балшића који представља комбинацију знамења зетских Балшића и напуљске племићке породице *Balsa/Balza*, односно француске породице Бо – на црвеном штиту приказана је вишезрачна сребрна звезда, а на челенци вучја глава.¹² Да би смо разумели како је до тога дошло,

⁹ N. Zečević, “Genealogy, prosopography and networks: on social capital of the Balkan émigrés to the kingdom in Naples (15th–18th c.). Albanian kindreds Musachi, Arianiti and Bua”, *Mediterranean towns: mobility and displacement of people*, Publicacions de la Presidència (Sèrie Major) 10 / 2021, 169–182.

¹⁰ “Signora Comita hebbe per marito il detto Rè Balza, lo quale tenne sotto suo dominio Scutari, Antivaro, Cataro, Scebennico e Trsuri et altro gran paese”, “il Rè Bassa hebbe per moglie la Signora Comita Mosachi figliola del Signor Andrea Mosachi Despoto, dalli quali ne nacque una sola figliola nomine Regina”. *Chroniques gréco-romanes* (C. Hopf), 281–282, 290–291. За разлику од оца, Константин пише да је Комита била удата за Балшу I. “Questo Re Balza ebbe per moglie la figliola d’ Andrea Musachi, e con questa Signora generò una figliola, e detta Signora morse, e con altra moglie generò tre figlioli, Giorgio, Stratiomirio e Balsa”. *Chroniques gréco-romanes* (C. Hopf), 305. Такође је написао и да је Јован Балшић, наводни унук Ђурђа, незаконитог сина Ђурђа I Балшића, био ожењен Теодором Мусаки. Његов отац је наведен као “Signor Balsa”. *Chroniques gréco-romanes* (C. Hopf), 296. Балша II био је ожењен Комнином, кћерком валонског деспота Јована Комнина Асена.

¹¹ A. Solovjev, „Prinosi za bosansku i ilirsku heraldiku i ’Rodoslovlje bosanskih i srpskih kraljeva””, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu* NS (A) 9 (1954), 130.

¹² С. Рудић, *Власићела Илирској грбовника*, Београд 2006, 33–34, 99–100. Балшићи су имали развијену хералдику и устаљени породични симбол – вучју главу која се налазила и у челенци и у штиту грба. Сима Ђирковић је сматрао да је звезда узета из књиге о сабору у Констанци (1414–1418). С. Ђирковић, „Допуне и објашњења”, у: С. Новаковић, *Историја и традиција*, Београд 1982, 476. Аутори *Родословних таблица и грбова* тврде да се звезда

важно је нагласити да је Петар Ивељин Краљевском савету у Напуљу поднео на увид и своју измишљену генеалогiju, где је међу своје претке са женске стране уврстио и Балшиће (Баошиће).¹³ Могуће је да је аутор Грбовника уочио сличност између презимена две породице и помислио да су у родбинским везама. Међутим, с обзиром на разлоге настанка Грбовника, пре се може претпоставити да је реч о конструкцији Петра Ивељиног који је на овај начин желео макар и посредно да истакне родбинску везу са једном угледном напуљском племићком породицом како би ојачао своју позицију у покушају добијања племства.¹⁴

Неколико година након појаве Грбовника, мљетски опат Мавро Орбин, вероватно на основу неког старијег, данас изгубљеног извора, саопштава да је родоначелник породице по имену Балша био сиромашни зетски властелин који је у време цара Душана држао само једно село. Иако је Балшиће пореклом везао за Зету, то се не може закључити из представе њиховог грба – на штиту је приказана седмокрака звезда, а на челенци вучја глава. Сасвим је могуће да је Орбин овај грб преузео из неког од преписа Илирског грбовника, а можда и из неког нама данас непознатог списка.¹⁵

појављује на грбу Балшића у Рихенталовом зборнику. Сматрају да је звезда у илирским грбовницима вероватно преузета од Рихентала и да можда од тог времена почиње спорна идентификација Балшића са напуљским племством. Д. Спасић, А. Палавестра, Д. Мрђеновић, *Родословне табле и грбови српских династија и власице*, Београд 1991, 141. Александар Палавестра је десетак година касније претпоставио да је аутор Грбовника у штит на знамењу Балшића ставио вишекраку звезду, коју је вероватно видео у некој од књига о сабору у Констанци. А. Палавестра, „Коментари”, у: А. Соловјев, *Историја српског грба и грбове хералдички радови*, Београд 2000, 184. Исти аутор касније понавља ову тврдњу, али и додаје да је аутор Грбовника звезду могао видети код напуљске породице Balsa/Balzo. А. Палавестра, *Београдски грбовник II и илирска хералдика*, Београд 2006, 72–73; А. Палавестра, „Илирски грбовници и илирска хералдика”, *Илирски грбовници и грбове хералдички радови*, Београд 2010, 103–104. Александар Самарџић тврди да се звезда на грбу Балшића први пут јавља у Рихенталовом зборнику о сабору у Констанци 1415. године. А. Samardžić, „Dinastički simboli Balšića”, 173. Божидар Шекуларец сматра да је присуство звезде на грбу вероватно повезано са звездом која је присутна на неким примерцима новца који је кован у време Балше II. В. Šekularac, *Crna Gora u doba Balšića*, 159–160.

¹³ У генеалогiji Охмућевића наведено је да је супруга најстаријег познатог члана породице, Радивоја Гргурића Владисаљиха, била Vvladava Baoscich. Такође и да је супруга Хреље, војводе Костура, била Vidosava Baoscich. Francesco de Petris, *Breve discorso genealogico dela antichissima, e nobilissima famiglia Ohmvychievich Gargvrch*, 17, 19, штампано у: Lorenzo Miniati, *Le glorie cadute dell' antichissima, ed augustissima famiglia Comnena*, Venetia 1663 (прво издање 1645); G. Gelcich, *I conti di Tuhelj contributo alla Storia della Marina Dalmata*, Ragusa 1889, 169; А. Соловјев, „Постанак илирске хералдике и породица Охмућевић”, *Гласник Скопског научног друштва* 12 (1932), 88–89.

¹⁴ У Тасовићевом (крај XVI века) и Берлинском грбовнику (крај XVI почетак XVII века) нацртани су грбови Петра Охмућевића и његовог сестрића Стефана Тасовића у оквиру којих је приказана и вишезрачна звезда са знамења Балшића. А. Палавестра, *Београдски грбовник II и илирска хералдика*, Београд 2006, 41–53; А. Палавестра, „Илирски грбовници и илирска хералдика”, 78–90. Постоји и могућност да је Петар Ивељин био упознат са Мусакијевом хроницом јер су настанци и грбовника и хронике везани за Напуљско краљевство.

¹⁵ “Balsa, del quale hora diremo, fù gentilhuomo di Zenta assai pouero; e in vita dell'Imperadore Stefano teneua solamente una villa.” М. Orbini, *Il Regno de gli Slavi*, Pesaro 1601, 286. Сима Ћирковић је указао да се Орбинови кратки подаци о генеалогijiама Кастриота и Црнојевића (стр. 388) ослањају на Мусакијеву хронику. С. Ћирковић, „Коментари”, у: М. Орбин, *Краљевство Словена*, Београд 1968, 360.

Дело Мавра Орбина имало је велики утицај на чувеног француског филолога и историчара Шарла Дифрена Диканжа, који је био мишљења да су Балшићи вероватно били пореклом из куће Бо, која се у Албанију настанила у време када су Карло I, краљ Сицилије и његов син Филип, кнез Тарента, владали Драчом. Ово додатно потврђује именима *Balsa* и *Balza* како су италијани називали кућу *Baux*, из чега су потом Словени формирали Баоша. Диканж даље сматра да сваку сумњу у порекло зетских Балшића отклања знамење са вишезвезданом звездом које им је приписао Орбин, а које је уједно и грб породице Бо.¹⁶

Средином XIX века немачки дипломата и албаноолог Јохан Георг фон Хан, одбацио је Диканжову тврдњу да су Балшићи француског порекла, истакавши да је име Балша у његово време било често на северу Албаније, као и код Словена који га такође пишу у облику *Bulza* или *Baosha*.¹⁷

Заговорник теорије о француском пореклу Балшића, био је и познати француски археолог и нумизматичар, Шарл Ленорман, који се ове теме дотакао у неколико радова. Сматрао је, да су разлози због којих је Хан оспоравао мишљење Диканжа о француском пореклу Балшића недовољни, односно, да чињеница да је *Balscha* албанска реч, не значи да то као властито име не може бити превод од *de Baux*. Веровао је да зетски Балшићи потичу од млађег сина Бертранда де Боа. Ленорман пише да историја потомака куће Бо у Албанији почиње 1356. године, када су поседовали неколико двораца у северној Албанији, од којих су једном дали име по граду у Прованси, одакле су били пореклом, а чије име је сачувано у селу Балш (*Balsh*) код Скадра.¹⁸ Француско порекло Балшића видео је и у представи на једном новчићу Балше III – на аверсу новчића налази се познати грб са вуком на штиту и изнад челенке и натпис M. BALS. D. GORGI, а на реверсу је приказан светац са натписом S. LAVRENCIVS. На аверсу је приказана и звезда смањена на половину, која по њему, јасно дефинише однос Балшића према кући из Провансе.¹⁹

Немачки историчар Карл Хопф, одбацио је тврдње Диканжа и Ленормана, да су Балшићи француског порекла, али је и он направио грешку јер је на основу погрешног читања повеље цара Уроша из 1357. године, сматрао да се родоначелник породице Балшић звао Балша Баринич Биволичић, те да је био генерал цара Душана.²⁰

Пореклом Балшића најдетаљније се бавио Чедомиљ Мијатовић, који је почетком девете деценије XIX века, зетским господарима, посветио два

¹⁶ Charles du Fresne, sieur du Cange, *Histoire de l'Empire de Constantinople sous les empereurs français*, Paris 1657, 290; Charles du Fresne, sieur du Cange, *Illyricum vetus & novum, sive historia regnorum Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Bosniae, Serviae, atque Bulgariae, locupletissimis accessionibus aucta, atque primis temporibus, usque ad nostram continuata aetatem*, Posonii 1746, 131.

¹⁷ Johann Georg von Hahn, *Albanesische studien*, Jena 1854, 325, 345.

¹⁸ F. Lenormant, "Deniers de Balscha III, prince de Monténégro et de Zenta", *Revue numismatique*. Nouvelle série. Tome sixième. Paris 1861, 141–142; F. Lenormant, *Deus dynasties françaises chez les Slaves Méridionaux aux quatorzième siècles*, Paris 1861, 8; F. Lenormant, *Turcs et Monténégrins*, Paris 1866, 4–5, 10.

¹⁹ F. Lenormant, "Deniers de Balscha III, prince de Monténégro et de Zenta", 160–162.

²⁰ C. Hopf, "Griechenland im Mittelalter in der Neuzeit", *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste* 86, Leipzig 1868, 42; *Chroniques gréco-romanes* (C. Hopf), 534 (родослов Балшића).

обимна чланка у којима је детаљно, често потпуно некритично, претресао све текстове који су му били доступни о овој проблематици.²¹ Начин његовог рада довео је до тога, да су резултати које је представио крајње спорни.²² Мијатовић је одбацио писање Мавра Орбина сматрајући да је тешко веровати да би једна сиромашна породица, како Балшиће описује мљетски опат, могла доћи до онолике моћи.²³ Веровао је да су „Балшићи”, који се јављају у Француској, Италији, Србији и Румунији, припадници једне породице – од провансалских Балшића воде порекло италијански, од њих српски, а од српских румунски Балшићи. Нећемо се много бавити Мијатовићевим начином рада, већ ћемо само изнети његове тврдње: у Зету је 1279. године из Напуљске краљевине побегао Франко, син Хуга Балшића; Франко се негде између 1280. и 1300. године оженио једном кћерком краљевског дома Немањића и у мираз добио баштину у Доњој Зети, у пределу дуж Бојане од Скадра до мора; ту је сазидао (или обновио) тврђаву којој је дао напуљско име „прадедовског Кастела у Прованси” – Балцо (од тога је касније постало Балецо); Франко је из поменутог брака имао сина Балшу, за којег има посредних доказа да је од 1300. до 1358. године живео и заузимао одређени положај у Зети.²⁴ Мијатовић је веровао, што се види из реченог, и да су Балшићи били у роду са Немањићима, при чему се позивао на писмо папе Урбана V из 1368. године, писања Марина Барлетија и Константина Мусакија, Троношки летопис, натпис на гробу босанске краљице Катарине и повељу Ђурђа II из јануара 1386. године.²⁵ Мијатовић није увек имао пред собом списе на које се позивао, што је наравно доводило до пропуста и погрешних закључака.

²¹ Ч. Мијатовић, „Балшићи, скице за историју Зете”, *Гласник Српској ученој друштва* 49 (1881), 125–264; Ч. Мијатовић, „Балшићи, генеалогска студија”, *Гласник Српској ученој друштва* 66 (1886), 147–227.

²² Оба рада можемо довести у везу са проглашењем Србије за краљевину 1882. године. Рад о генеалогии Балшића Мијатовић почиње и завршава тако што повезује краља Милана и краљицу Наталију са Балшићима и Немањићима: „Од краља Милана, по оцу Обреновића, по старој мајци Балшића, и од краљице Наталије, унуке једне Балшинице, родио се Александар Обреновић – Балшић – Немањић, први престолонаследник обновљеног престола Немањићевог”, Ч. Мијатовић, „Балшићи, генеалогска студија”, 151, 227.

²³ Ч. Мијатовић, „Балшићи, скице за историју Зете”, 140.

²⁴ Ч. Мијатовић, „Балшићи, генеалогска студија”, 213–214. Интересантно је поменути да је Мијатовић, још док је писао рад, Панта Срећковић упозорио да греша и да су Балшићи староседеоци, а не досељеници, те да су име узели по селу или кастелу Балшић. Мијатовић је сматрао да је име Балшић фамилијарно, и да је пре место могло бити названо по фамилији, него фамилија по месту. При томе, истиче да ни у српском приморју, ни у Србији није постојао кастел Балшић, пре него што је један Балшић из Напуља дошао у Зету. Ч. Мијатовић, „Балшићи, генеалогска студија”, 155–156, нап. 3. Феранте дела Мара пише да је син Јакопа, кнеза Тарента из породице „del Balzo”, постао деспот Србије. Ferrante della Marra, *duca della Gwardia, Discorsi delle famiglie estinte, forastiere, o non comprese ne' Seggi di Napoli, Imparentate colla Casa della Marra*, 78. Јакоп (Giacomo del Balzo, Jacopo de Baux, Jacques de Baux) је био последњи титуларни латински цар Константинопоља (1374–1383), кнез Тарента (1374–1383) и кнез Ахаје (1380–1383). Умро је 17. јула 1383. године и није имао деце. G. Noblemaire, *Histoire de la maison des Baux*, Paris 1912, 217. Чедомиљ Мијатовић је на основу овога закључио да је Феранте дела Мара имао само опште знање о чињеници да је неко од напуљских Балшића био господар негде у српским земљама, те је стога помислио, знајући да је Јакоп побегавши из Напуља неко време провео у Грчкој или Албанији, да се ради о његовом сину. Ч. Мијатовић, „Балшићи, генеалогска студија”, 154–155.

²⁵ Ч. Мијатовић, „Балшићи, генеалогска студија”, 211–212.

Тако је податаке о доласку Франка Балшића у Зету добио од П. (Панајота?) Балшића, који га је уверио да их је прочитао у делу француског генеалога Тристана штампаном 1663. године.²⁶

У периоду између изласка два Мијатовићева рада, Луи Бартеlemi, иначе приређивач хронолошког и аналитичког инвентара повеља куће Бо, оповргао је тврдње Диканжа и Ленормана о томе да су Балшићи потомци ове француске породице.²⁷

Франц Миклошич је 1886. године објавио рад о српској династији Црнојевић, у којем се осврнуо на тврдњу Фалмерајера о албанском пореклу Црнојевића, која се заснивала на изједначавању Стефана Марамонтеа и Стефана Црногорца. Миклошич је истакао да свако ко Стефана доживљава као напуљског племића, или Албанца, заборавља да страни авантуриста никада не би могао да успостави владавину над Србима, чак ни за кратко време, те да је то могао учинити само главар који је припадао том племену. Из овога се, верујемо, може извући закључак да је Миклошич, попут Црнојевића, и Балшиће сматрао српском династијом. У истом раду је истакао да се имена „balyša”, „balša”, „baoša” никако не могу извести из француског *Baux*, већ од личног имена „bal”, „bao”, „balin” итд, а „ša” је суфикс.²⁸

Познати руски научник Павле Аполонович Ровински је у свом делу посвећеном Црној Гори, објављеном 1888. године, забележио да су Балшићи потицали од провансалске породице Бо. Даље додаје, да је Балша у народном предању познат под именом „зећанин”, јер је у Зети рођен, одрастао, васпитан и јер је тамо владао.²⁹ Исте године је и француски историчар Маслатри, изједначио Балшиће и породицу Бо – он Ђурђа II Балшића назива *Georges des Baux*.³⁰ Балша је био Француз и за Жан Клода Фавејриала, који је током 1884–1889. године писао историју Албаније.³¹

Средином последње деценије XIX века појавио се рад Ђорђа Стратимировића који је Мијатовићеве тврдње о пореклу Балшића сматрао скроз неоснованим. Стратимировић је изнео сумњу и у податке из Мусакијеве хронике, о томе да су Балшићи имали за грб звезду, те да су напуљски *del Balso* и Балшићи од истог рода. Истиче да је Мусакијев текст најстарија вест о том наводном сродству, и додаје, да је тај спис тек у његово време обелодањен „те тешко да је томе крив, да се та фантастична мисао увукла и у српску историју”. За Стратимировића, та комбинација је пре потекла „од оних компилација

²⁶ Ч. Мијатовић, „Балшићи, генеалогска студија”, 213. У наведеном делу нисмо нашли овај податак. Панајот Балша је крајем 1880. године упутио писмо црногорском књазу Николи у којем је тврдио, не само да је он потомак Балшића, већ и да је по женској линији то и црногорски господар. Д. Вуксан, „Потомци Балшића”, *Зайици* 14 (јули-децембар 1935), 125. Црногорском књазу се септембра 1896. године обратио још један наводни потомак Балшића – Pompeo De-Spoto dei Principe Balcia di Macedonia са Сицилије. Д. Вуксан, „Још један потомак Балшића”, *Зайици* 16 (јули-децембар 1936), 57–58.

²⁷ L. Barthélemy, *Inventaire chronologique et analytique des chartes de la maison de Baux*, Marseille 1882, XXII–XXIII.

²⁸ F. Miklosich, *Serbischen dynasten Crnojević. Ein beitrag zur Geschichte von Montenegro*, Wien 1886, 60–61.

²⁹ П. Ровинский, *Черногорія въ ея прошломъ и настоящемъ*, томъ I., Санктпетербургъ 1888, 389.

³⁰ Louis de Mas Latrie, *Rois de Serbie*, Paris 1888, 14.

³¹ Jean-Claude Faveyrial, *Historie de l'Albanie*, Peja 2001, 173.

тобожњих грбова старе српске властеле”, за које се сматра да су настале у XVI веку у Дубровнику. Сматрао је, да је писање Диканжа главни извор заблуде неких „наших историка” који сматрају да су Балшићи пореклом из Италије.³²

На самом крају XIX века појавила се и прва монографија посвећена породици Балшић. Њен аутор, Јосип Гелчић, одбацио је теорију по којој је Балша био потомак провансалске породице Бо и вероватнијим сматрао податак из Троношког родослова, да је преко женске линије потицао од Вукана Немањића.³³

Почетком XX века и чувени чешки историчар Константин Јиречек, одбацио је теорију о француском пореклу Балшића, тврдећи да је то претпоставка заснована „на основу сличног звука имена”.³⁴

Током XX века умножио се број истраживача који су се у својим делима дотicali Балшића. Појавиле су се и неке нове теорије о њиховом пореклу, које су временом стекле значајан број присталица. Теорија о француском пореклу Балшића, која је до почетка XX века била најзаступљенија, изгубила је на значају. У њу је веровало све мање истраживача – поменућемо Густава Ноблемареа и Константина Кекрезија. Густав Ноблемаре је, у своје дело посвећено историји куће Бо, читава једно поглавље посветио зетским Балшићима. Веровао је да су се припадници породице из Провансе населили у Напуљ, а одатле на Сардинију, у Албанију и Румунију.³⁵ Константин Керкези је сматрао да су Балшићи дошли у Албанију са владаром Сицилије Карлом I, али да су се временом асимиловали са Албанцима. Забележио је да се верује да су Балшићи били пореклом из Провансе, или да су били потомци господара Балесума у околини Рима.³⁶

Као што смо истакли на почетку, теорија о француском пореклу Балшића и њиховој родбинској вези са провансалском породицом *de Baux* преко напуљске племићке породице *Balsa/Balza*, у историографији је одавно напуштена. Сматрамо да је из напред реченог сасвим јасно да се претпоставка о повезаности Балшића и породице Бо, не може заснивати само на основу сличног облика имена из којег је проистекао и сличан изглед грба. Важан елемент у одбацивању ове теорије, јесте и чињеница да се она не помиње нити у актима насталим у канцеларији Балшића, нити у осталим изворима савременим времену деловања зетских господара. Тешко је поверовати да Балшићи не би истицали своје француско порекло и везу са напуљском породицом *Balsa/Balza*, да је она постојала. Такође, треба истаћи да ову везу не помињу ни Феранте дела Мара, Сципион Амирато, Жан Баптис Ермит, писци XVII века, у својим делима посвећеним напуљском племству у оквиру којих су обрадили и породицу *Balsa/Balza*.³⁷

³² Ђ. Стратимировић, „О Балшићима”, *Годишњица Николе Чујинћа* 15 (1895), 178–180.

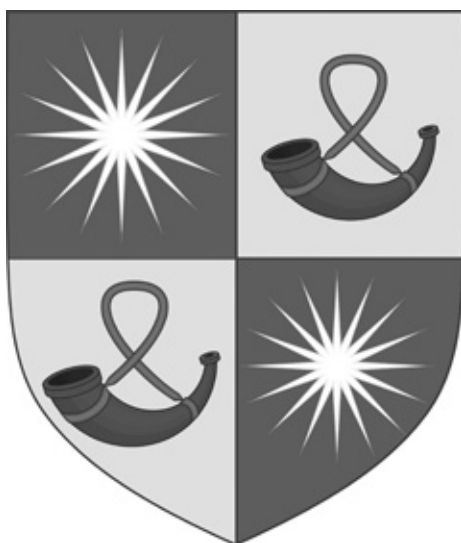
³³ Гелчић пише да су Хопфови наводи засновани на неоспорним изворима. G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 28–30.

³⁴ C. Jireček, *Geschichte der Serben*, Erster Band (Bis 1371.), Gotha 1911, 425.

³⁵ G. Noblemaire, *Historie de la maison des Baux*, V–VI, 138–150.

³⁶ C. Chekrezi, *Albania, past and present*, New York 1919, 24.

³⁷ Ferrante della Marra, *dvca della Gvardia, Discorsi delle famiglie estinte, forastiere, o non comprese ne' Seggi di Napoli, Imparentate colla Casa della Marra*, 65–88; Scipione Ammirato,

1. Грб породице Ваух
2. Грб породице Ваух-Оранже и напуљске породице del Balzo
3. Грб Балшића из књиге Мавра Орбина (1601)
4. Грб Балшића – Београдски грбовник II (почетак XVII века)

Delle famiglie nobili Napoletane, parte seconda, Firenze 1651, 234–247; Iean Baptiste L’hermite (dit Tristan), *Naples Françoise ou les Eloges genealogiques et historiques des princes, seigneurs etgrands capitaines du royaume de Naples, affectionnez à la couronne de France, et des Français qui ont suivy le party de nos princes de la maison d’Anjou et qui ont fait branche audit royaume de Naples*, 42–49.

SRĐAN RUDIĆ, PhD, Principal Research Fellow
The Institute of History Belgrade
Knez Mihailova 36/II, Belgrade, Serbia
E-mail: srdjan.rudic@iib.ac.rs

THE BALŠIĆ FAMILY AND THE PROVENÇAL FAMILY DE BAUX
A contribution to the study of the origin of the Balšić family from Zeta

SUMMARY: The lack of modern historical sources, as well as the form of the name of the Balšić family progenitor, led to the fact that there is no unified opinion about their origin and ethnicity. In historiography, several theories have been put forward about the origin of the Zeta lords, the most intriguing of which is certainly that they were of French origin, i.e. that through the Neapolitan noble family Balsa/Balza, they were descendants of the Provençal family Beau (de Baux). The oldest claim that the Balšićs of Zeta are descendants of the Provençal Bo family can be found in the work *Breve memorie de li discendenti de nostra casa Musachi*, written in the first half of the 16th century. At the end of the same century, the Illyrian coat of arms was created, which played a major role in its spread. Within it, the coat of arms of the Zeta masters is presented as a combination of the emblems of the Zeta Balšić family and the Baux/Balsa/Balza family. Although this theory has been abandoned in science for a long time, it has revived in the part of Montenegrin historiography. The paper presents the arguments of supporters and opponents of this theory. On the basis of what has been said, we believe that it is quite clear that the assumption about the connection between Balšić and the Bo family cannot be based only on the basis of the similar form of the name, from which the similar appearance of the coat of arms arose. An important element in the rejection of this theory is the fact that it is not mentioned either in the acts created in the office of Balšić or in other sources of the contemporary time of the activities of the Zeta masters. It is hard to believe that the Balšić family would not have emphasized their French origin and connection with the Neapolitan Balsa/Balza family if it had existed.

KEYWORDS: Balšići, Baux, Balsa/Balza, Provence, Naples